

Utvärderingsrapport Distriktssköterskeprogrammet

Områdesnämnden Vård och omsorg har genomfört utvärdering av Specialistsjuksköterskeprogrammet med inriktning mot distriktssköterska.

Underlagen har bestått av bland annat självvärdering, matriser över kurser/examensmål, förteckningar över lärare och publikationer mm, samt utbildnings- och kursplaner. Dialog om underlagen har förts mellan nämnden och representanter för utbildningen 2017-04-27. Underlagen har granskats av sakkunniga professor Åsa Hörnsten, Umeå universitet, och universitetslektor Margareta Widarsson, Mälardalens högskola. De sakkunniga har lämnat var sitt yttrande.

Utbildningens kunskapsbidrag och profil vid Högskolan Dalarna

Utbildningen leder till två examina: Specialistsjuksköterskeexamen med inriktning mot distriktssköterska, och Magisterexamen med huvudområde Omvårdnad. Den förstnämnda examen specificeras i hög grad av högskoleförordningen vilket lämnar litet utrymme för profilering utöver den nationella standarden. Två profilområden som avses löpa genom alla kurser i programmet är dock *hälsokommunikation* vilket bygger på att utgå från patientens behov och kunskap för att göra patienten delaktig i vård och behandling, samt en strävan att i linje med Högskolans forskningsprofil integrera *evidensbaserad vård* med fokus på ledarskap och förändringsarbete.

Sakkunnigas kommentarer

Övergripande bedömer de sakkunniga att innehåll och upplägg av programmet motsvarar övriga specialistsjuksköterskeprogrammet med denna inriktning som ges runt om i Sverige.

Bägge sakkunniga lyfter som ett stort problem att huvudområdet för magisterexamen, Omvårdnad, är oklart definierat. Flera begrepp t ex Vårdvetenskap, Omvårdnad, Hälsa och välfärd med inriktning evidensbaserad praktik, Magisterexamen i Omvårdnad blandas i självvärderingen, vilket är förvirrande och gör det svårt för de sakkunniga att göra bedömningar av utbildningens innehåll. En av de sakkunniga finner det också anmärkningsvärt att ordet ”omvårdnad” saknas helt i lärandemålen i fem av de sex kursplanerna, trots att det utgör det huvudsakliga området.

En av de sakkunniga noterar att kurserna omfattar många aspekter av hälsomål, hälsorådgivning och dialog som sedan följs upp under VFU med en examination kring detta. Likaså tycks ledarskap vara ett stort fokus, som också har progression genom de olika kurserna och från

grundutbildning. Den andra sakkunniga anser däremot att profilområdet ”hälsokommunikation” behöver förtydligas och synliggöras i kursplanerna.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med de sakkunniga och efterlyser en enhetlig begreppsapparat och tydligare definition av huvudområdet för magisterexamen, omvårdnad. Detta är väsentligt då det finns risk att denna oklarhet även signaleras till studenterna, och att det även blir oklart hur ansvariga för utbildningen arbetar med examensmålen för den generella- respektive yrkesexamen.

Akademisk miljö och lärarkompetens

Utbildningen ges inom en miljö med bredd och djup både vad gäller vetenskaplig och pedagogisk kompetens.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga noterar att ingen av lärarna är specialiserad inom psykiatri, och finner detta anmärkningsvärt med tanke på att antalet patienter med psykiatriska tillstånd idag är stort och distriktssköterskor i primärvården har ett stort ansvar för dem och deras medicinering. Det framgår heller inte av kursplanen *Hälsa och omvårdnad av vuxna och äldre*, huruvida psykiatrisk omvårdnad ingår. Det som specifikt berör psykisk hälsa är lärandemålen i kursplanen *Hälsa och omvårdnad av barn och ungdomar*. ”redogöra för och analysera barns och ungdomars fysiska, psykiska och sociala utveckling samt identifiera och hantera avvikelser”.

Sakkunniga finner det oklart vilken lärarkompetens som ingår i programmet. Antalet seniorer som återoplas skiljer sig mellan text och tabeller. Akademisk kompetens går att utläsa av underlagen, men inte den kliniska kompetensen.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med de sakkunniga dels i att psykiatrisk kompetens är nödvändig men konstaterar att sådan har engagerats efter att självvärderingen skrevs, dels i att det är oklart i vilken utsträckning den nämnda personalen används i programmet.

Forskningsaktivitet

Självvärderingen beskriver i tabellform en omfattande forskningsaktivitet samt ett antal publikationer. Det framgår dock på samma sätt som när det gäller lärarkompetens i övrigt, inte i vilken utsträckning de anförda forskarna också undervisar i Distriktssköterskeprogrammet.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga noterar att förteckningen över samtliga vetenskapliga publikationer i huvudområdet de senaste två åren inte stämmer. Det finns 26 publikationer omnämnda från fyra lärare, varav 16 under åren 2015-2017.

Nämndens kommentarer

Nämnden önskar ett förtydligande av forskares deltagande i undervisningen.

Forskningsförankring

Självvärderingen beskriver forskningsanknytning som en strimma genom utbildningens samtliga kurser. Exempel på detta är att studenterna handleds i sökning och utnyttjande av vetenskapliga primärpublikationer av bibliotekarie och uppmuntras i varje kurs genom hela utbildningen att söka evidens och öva vetenskapligt skrivande och vetenskaplig argumentation. Vetenskapliga publikationer, om de inte ingår i publikationslistan, hänvisas till i varje kurs genom följande skrivning: ”Utöver ovanstående litteratur tillkommer rapporter, vetenskapliga artiklar”. I varje kurs hålls seminarier som inkluderar evidens och beprövad erfarenhet. Lärarna är involverade i högre seminarier och studenterna informeras om och uppmanas att delta i dessa samt vid disputationer.

Studentmedverkan vid högre seminarier och disputationer är låg; en delförklaring kan vara att flertalet av de studerande är utomlänstudenter.

Studenterna deltar i forskningsprojekt när möjlighet ges. Under de gångna två åren har studenter skrivit examensarbete inom pågående forskningsprojekt t.ex. diabetesforskning, barnhälsovård samt inkontinensvård.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga uppmärksammar att av de cirka 30 examensarbeten som redovisas för de sista två åren tycks enligt titlarna endast tre använda sig av kvantitativ metod. Frågan är om studenterna ges tillräcklig metodskolning för detta då de inte tycks välja metoden.

En av de sakkunniga noterar att det i självvärderingen beskrivs att studentdeltagande vid högre seminarier och disputationer är lågt, och saknar en beskrivning på hur studentmedverkan kan uppmuntras för ett större deltagande. Den sakkunniga frågar sig om högskolan kan göra dessa tillfällen obligatoriska, och hur det säkerställs att högskolan är en akademisk lärmiljö?

Nämndens kommentarer

Nämnden befarar att metodinslag kan vara smala. Denna misstanke gäller emellertid inte enbart detta program, utan att kvantitativ metod underrepresenterat i uppsatser är troligen en del av ett större fenomen. Det samma gäller studentdeltagande i högre seminarier som är lågt, sannolikt delvis som en effekt av organisationen med forskningsprofiler. Nämnden ställer sig frågande till vad som menas med att ”studentrepresentanter utses för att delta i forskningsseminarier”.

Utbildningens organisation

Nätbaserad utbildning är ett pågående högskolepedagogiskt utvecklingsprojekt inom distriktssköterskeutbildningen. Det är i linje med Högskolan Dalarnas vision om öppenhet, och om studentens mod att ta ansvar för sin utbildning, för forskning och samverkan med samhället. Den nätbaserade undervisningen är omfattande och kontakten med omgivande samhälle likaså. Det framgår av mängden externa och interna föreläsare och deras aktiviteter. Distriktssköterskeprogrammet strävar att i första hand använda interna lärarresurser.

För VFU finns avtal mellan landsting, kommun och Högskolan Dalarna. Samverkansmöten arrangeras regelbundet med verksamheternas avnämare. Bedömningarna inom VFU sker i trepartssamtal med representanter från lärosätet och med utsedda handledare i klinik. AssCe-formuläret säkerställer kvaliteten på examinationerna. Det är väl dokumenterat i kursplanen följderna av om en student inte uppnår målen för VFU. VFU-perioden kan förlängas med två veckor och ny bedömning sker i slutet av den perioden. Vid underkänt betyg får hela VFU perioden göras om i sin helhet vid totalt tre tillfällen. Studenten kan även bli underkänd i förtid på en VFU period om personen kan skada någon fysiskt eller psykiskt genom sina brister i kunskap, färdigheter eller förhållningssätt.

Programmet har en god genomströmning, och en prestationsgrad på mellan 92 % och 98 % de senaste åren. Utbildningen arbetar för att få en hög genomströmning bland annat genom att vara flexibel, t ex kan tidigare distriktssköterskestudenter som önskar fullfölja sin utbildning tillgodoses med individuell studiegång.

Cirka två tredjedelar av studenterna som tar ut en yrkesexamen tar också ut en magisterexamen.

Några av de senare kursvärderingarna visar att de flesta studenter uppskattar prestationskraven som ganska höga. Den sista terminen kan därför läsas på halvfart när examensarbetet ligger så placerat i utbildningen att detta möjliggörs. Enligt examinatorerna för examensarbetena har kvaliteten i utbildningen ökat i och med den åtgärden och handledarna är mer nöjda liksom studenterna.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga anser att det behöver framgå av kursplanen Hälsa och omvårdnad av barn och ungdom 15 hp att studenterna gör VFU inom elevhälsan, vilket däremot framgår av självvärderingen.

Nämndens kommentar

Nämnden anser att inslaget av VFU inom elevhälsan i kursen *Hälsa och omvårdnad av barn och ungdom* framgår i kursplan.

Måluppfyllelse

I självvärderingen redovisas innehåll, examination och koppling till examensmålen kurs för kurs.

Sakkunnigas kommentarer

Lärandemålen för de olika kurserna korrelerar tillfredsställande med de nationella examensmålen med viss reservation för en viss otydlighet angående vad som avser huvudområdet för magisterexamen, omvårdnad.

Det finns ett lärandemål där 25 % av studenterna HT-16 utvärderat att de i liten utsträckning förvärvat förmågan att ”medverka vid och självständigt utföra undersökningar och behandlingar samt medverka vid vård i livet slutskede”. Den sakkunniga som noterar detta saknar redogörelse för åtgärder som kan vidtas så att studenten uppnår detta mål.

En av de sakkunniga finner det oroande att den nu obligatoriska kursen *Hälsa och omvårdnad av barn och ungdom*, 15 Hp, skall göras valbar 2018 och kunna ersättas med t ex en kurs i telefonrådgivning. Den sakkunniga menar att detta är en väsentlig del av distriktssköterskans kärnkompetens.

En av de sakkunniga uppmärksammar att kursplanen för Evidensbaserad vård och ledarskap 7.5 hp inte omfattar mycket om evidens: Den första delkursen är egentligen vetenskaplig metod i allmänhet, och en projektplan som leder fram till ett framtida examensarbete är inte mycket evidens.

En av de sakkunniga saknar beskrivning av klinisk examination, medan den andra sakkunniga anser att bra kompletterande dokument för bedömning av studenter under verksamhetsförlagd utbildning har utvecklats

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med den sakkunniga om att den eventuellt valbara kuren om barn och ungdom kan innebära att studenterna missar en väsentlig del av distriktssköterskans område. Psykiatriska inslag behöver tydliggöras i kursplaner, litteraturlistor och när det gäller undervisande personal.

Det är dock oklart i vilken utsträckning evidensperspektivet tillgodoses i lärandemålen.

Nämnden är tveksam till den ena sakkunnigas kommentar om avsaknaden av klinisk examination, och anser tvärtom att organisationen har en genomtänkt uppbyggnad, med en tydlig modell för examination genom ASSCE-formulär etc.

Skriftliga arbeten

Många studenter genomför sitt examensarbete inom ramen för forskningsprojekt som drivs av olika lektorer.

Placeringen av kursen *Evidensbaserad vård och ledarskap*, först i programmet ger studenterna möjlighet att som en ”strimma” genom hela utbildningen träna vetenskapligt skrivande i inlämningsuppgifter och vetenskaplig argumentation i seminarier. I examensarbetskursen är studenten aktiv i forskningsprocessens samtliga steg under handledning parvis av lektorer eller som grupphandledning.

Sakkunnigas kommentarer

Redan i termin ett, första kursen ingår planering av det framtida examensarbetet, något som ger studenterna mer tid att förbereda sig. Enligt studenternas programutvärdering kan detta dock också upplevas lite ”plötsligt”, att första dagen para ihop sig och välja ämne. Den sakkunniga menar dock att detta ger studenterna goda förutsättningar att klara sitt arbete tidsmässigt.

Examensarbetet ges på halvfart vilket sannolikt underlättar för studenterna att hinna med sin datainsamling och bearbeta den fram till rapport.Handledning berörs endast ytligt, men tycks ske parvis eller i grupp och ges av lektorer. Det framkommer även i studenternas utvärdering att det funnits låg kvalitet och återkoppling från handledare samt att de önskar fler fysiska träffar. Ett riktigt bra poängsystem för bedömning av examensarbetena tycks ha utvecklats i form av en bedömningsmall och som ser ut att vara rättvist och studentsäkert. Ett samarbete med externa granskare är under uppbyggnad, där lektorer från andra lärosäten medverkar och en gemensam standardiserad granskningsmall används.

I kvantitativ metod kan det möjligen finnas behov av förstärkning då så få studenter väljer kvantitativ metod i sina examensarbeten.

Plagiatkontroll utförs via digitalt kontrollverktyg, men formuleringen ”kan bli föremål för plagiatkontroll” (sid 2), implicerar att det kan finnas examensarbeten som examineras utan plagiatkontroll.

Oklart vad som avses med ”granskning har skett av interna och externa docenter från andra universitet”.

Nämndens kommentarer

Examensarbetet tycks ha ett mycket bra upplägg. Att kursen ges på halvtid verkar varq uppskattat av alla och gynna en god kvalitet i uppsatsarbetena.

Någon form av uppföljning behövs av de synpunkter från studenter angående handledning som framkommer i utvärdering.

Alla examensarbeten ska genomgå plagiatkontroll.

Omvärldsbevakning/arbetslivsanknytning

Möten med landsting och kommuner (för utomlänsstuderande) hålls en till två gånger per termin med fokus på samverkan och avtal kring VFU. Två kliniska adjunkter undervisar på distriktssköterskeprogrammet vilket underlättar kontinuerlig kontakt med verksamheten inom primärvården. Vid examination i kursen *Föreskrivningsrätt för vissa läkemedel och förbrukningsartiklar* medverkar en kliniskt verksam distriktssköterska. Undervisande lärare hospiterar i primärvård. Personal från primärvård och hemsjukvård deltar i den årligen återkommande FOU-marknaden.

Sakkunnigas kommentarer

Programmets innehåll och examinationer tycks i hög grad förbereda studenterna för yrkeslivet. Möjligen har studenterna uppskattat att utbildningen ger något lägre kompetens än förväntat vad gäller komplexa behov av vård, habilitering/rehabilitering, och palliativ vård. Den sakkunniga som uppmärksammar detta finner dock inte skäl för någon egentlig kritik.

Studentinflytande

Studenterna utser representanter som deltar i forskningsseminarier som anordnas månadsvis och i programmöten två gånger per termin. Programutvärderingar som bifogas denna självvärdering sker årligen med möjlighet till muntlig utvärdering. Kontinuerlig möjlighet för kontakt mellan studenter och lärare erbjuds via mail och telefon samt i kursvärderingarna. Utbildningen förbättras kontinuerligt utifrån utvärderingar och synpunkter.
programmöten

Sakkunnigas kommentarer

Studenter medverkar i kursutvärderingar och programutvärderingar, samt i forskningsseminarier och i programmöten som sker två gånger per termin. Studenterna uttrycker inga farhågor kring frågan om delaktighet i utvärderingarna.

Nämndens kommentarer

En programutvärdering HT-16 har visat att 25 % av studenterna anser att de i "liten utsträckning förvärvat förmågan att medverka vid och självständigt utföra undersökningar och behandlingar samt medverka vid vård i livet slutskede". Nämnden efterlyser åtgärder som kan vidtas så att studenterna uppnår detta mål.

Internationalisering

Internationellt perspektiv utvecklas i undervisningen genom diskussion om begrepp som integrering, hälsa samt bemötande av asylsökande och flyktingar samt beaktande av FNs konvention om mänskliga rättigheter samt barnkonventionen. Lärarlaget ser möjligheten att bygga internationalisering både på hemmaplan och genom mobilitet främst i samarbete med befintliga internationaliseringsprojekt inom Högskolan Dalarna

Programansvarig kommer under hösten att vara stationerad i Bangladesh och studenterna kommer att följa detta projekt och på så sätt få möjlighet att utveckla nätbaserad twinning under ledning av programansvariga.

Sakkunnigas kommentarer

Internationalisering har påbörjats under hösten 2017 med befintliga internationaliseringsprojekt som finns på högskolan. Med nätbaserad undervisning som högskolan använder kan mångfald främjas genom ökad kulturell kompetens via utbyten av studenterfarenheter i låginkomstländer som t.ex. Somalia och Bangladesh.

De sakkunniga konstaterar vidare att forskare har internationella projekt, och att programmet har ett acceptabelt studentutbyte. En av de sakkunniga anser dock att möjligheterna till utresa bör framhållas tydligare och konkretiseras i utbildningsplanen.

Nämndens kommentarer

Nämnden anser att det ser ut att finnas ett genomtänkt arbete mot internationalisering, men noterar samtidigt att det som beskrivs i självvärderingen delvis endast rör barnmorskeutbildningen.

Hållbar utveckling, jämställdhet och mångfald

I självvärderingen framhålls att begreppet hållbar utveckling sedan många år tillbaka har lyfts fram i distriktssköterskeutbildningen kopplat till en hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Vid genomlysning av utbildningsplanen och samtliga kursplaner avseende hållbar utveckling, mångfald och jämställdhet är anser man att specialistsjuksköterskeprogrammet implicit genomsyras av ekologisk hållbarhet och av ekonomisk hållbarhet. Som exempel på aspekter för hållbar utveckling i utbildningsinnehållet nämns att distriktssköterskornas rätt att förskriva vissa läkemedel och förbrukningsartiklar, samt acceptansen för en valbar kurs i telefonrådgivning, för att motsvara rekryteringsbehov till sjukvårdsupplysning och primärvård, mottagningar med inriktning mot telemedicin och rådgivning av sjuksköterska.

Sakkunnigas kommentarer

Hållbar utveckling är ett viktigt tema i programmet, men det uttryckts vagt vad som egentligen avses med det rent konkret. T ex saknas hållbar utveckling och miljöaspekter i kursplanerna.

De sakkunniga kommentarerar att lärare och forskare i huvudsak är kvinnor, men män också förekommer, vilket speglar populationen omvårdnadsforskare väl. Jämställdhet och hållbar utveckling främjas ur både student och arbetsgivares perspektiv då sista kursen sker på halvfart. Studenten kan arbeta och studera samtidigt vilket är gynnsamt för studenter och arbetsgivare samt för möjligheten att förena studier med eventuellt föräldraskap.

En av de sakkunniga saknar också beskrivning av hur man arbetar med jämställdhetsfrågor i praktiken.

Nämndens kommentarer

Arbetet för hållbar utveckling anses vara viktigt i utbildningen, men det uttrycks i självvärderingen övergripande men inte konkret hur detta perspektiv ingår i utbildningen, och det är heller inte synligt i kursplanerna.

Självvärderingen uttrycker nöjdhet med de flesta aspekter av jämställdhet och mångfald, vilket kan innebära en risk att dessa frågor inte tas på allvar. Nämnden menar att det finns mycket att arbeta med inom detta område i såväl utbildning som i yrkesverksamheten. T ex pekar en undersökning av SSSF på ojämlikhet mellan könen inom vården. Blivande distriktssköterskor behöver ges tillfälle att arbeta mer konkret med denna specifika aspekt av jämställdhet.

Framtidsperspektiv

Utbildningen har försökt möta behov och de utmaningar som primärvården står inför i en föränderlig omvärld, genom att tillgodose detta genom en viss valbarhet. Vårterminen 2018 ges t ex möjlighet till fördjupning inom telefonrådgivning. Denna valbarhet kan också framöver utgöra

fördjupning inom områden som diabetes, astma-KOL etc. Ett annat område är e-hälsa som kommer att lyftas fram ytterligare i utbildningen.

Utbildningens profilområde är hälsokommunikation vilket innebär att utgå från patientens behov och kunskap, samt att göra patienten delaktig i vård och behandling. Detta kommer även fortsättningsvis att vara en viktig del i utbildningen, då det stämmer väl överens med de nya nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder från Socialstyrelsen och den nya Patientlagen som ställer ökade krav på delaktighet.

Sakkunnigas sammanfattning

Styrkor inom utbildningen

- Hälsokommunikation som profilområde i utbildningen är ytterst relevant för distriktssköterskan i hennes framtida arbete. Utbildningen har ett tydligt inslag av ledarskapsfrågor med fokus på förändringsarbete, vilket är ett viktigt inslag för dessa framtida ledare inom primärvården och något som saknas till stor del idag. Studenterna är i stort nöjda med utbildningen.
- God akademisk miljö och bred lärarkompetens.
- En styrka är lärosätets kompetens och vana av digitalisering och nätbaserad utbildning och därmed medföljande nationella samt internationella studenter som kan främja brett deltagande i utbildningen.
- Bra kompletterande dokument för bedömning av studenter under verksamhetsförlagd utbildning har utvecklats.
- Examensarbetskursen ges på halvfart vilket kan resultera i nöjdare studenter enligt studentutvärderingar.

Svagheter inom utbildningen

- Huvudområdet för utbildningen är inte tydligt definierat vilket är ett tydligt minus.
- Kvantitativ metodkunskap tycks inte tillämpas nästan alls i examensarbeten.
- Kliniska examinationer saknas kopplat till VFU. Sådana kunde med fördel utvecklas med lärosätets lärare som examinerande lärare.
- Utbildningens profilområde "Hälsokommunikation" skulle kunna synliggöras mer i kursplanerna.

Möjligheter för framtida utveckling

- E-hälsa kan utvecklas inom ramen för hälsokommunikation vilket även tycks vara på gång.
- Hållbar utveckling kan konkretiseras bättre.
- Ökad samverkan med närliggande lärosäten för att samköra kurser/delar av kurser. Samarbete med andra lärosäten och samnyttjande av resurser/lärare är på gång och troligen av stor vikt för utbildningens kvalitet på längre sikt.
- För att nå upp till vårdens behov och efterfrågan av distriktssköterskor kan yrkesexamina vara tillräcklig. Det är inte givet att alla behöver magisterexamen.
- Fortsatt utveckling av digitalisering och nätbaserad undervisning med kontinuerlig uppdatering.

- Utveckling av fördjupningskurser i distriktssköterskans ansvarsområden och arbetsfält som idag har förändrats med bl.a. behov av mer avancerad nivå på tekniska moment/apparatkunnande.

Sårbarhet för förändringar

- Lärarlaget är inte jättestort. Om en lärare med god forskningsproduktion och mycket tid i kursen slutar eller pensioneras så blir det en stor lucka.
- Verksamheten bygger på en stor del utomlärningsstudenter vilket kan vara sårbart i längden. Inhyrd extern spetskompetens beskrivs vilket vid förändringar kan påverka kvaliteten på utbildningen.
- Det framgår inte om det råder brist eller god tillgång på VFU platser, vilket är avgörande för en framgångsrik utbildning.